

La globalització de l'oferta universitària des d'Andorra: perspectives de futur

Marc B. ESCOLÀ

De les Universitats a distància a les Universitats sense distàncies

L'atenció a les persones que no podien accedir a una formació superior presencial va esdevenir un objectiu de la política educativa en nombrosos països durant la segona meitat del segle xx, preocupats com estaven els estats en la millora dels nivells formatius de les seves ciutadanes.

En l'àmbit universitari, aquest objectiu va materialitzar-se arreu en diverses iniciatives, com ara l'Open University del Regne Unit (1969), la UNED espanyola (1972) o la Universitat de Phenix, Arizona (1976). Aquestes conegudes universitats van néixer per donar formació superior al col·lectiu de les persones adultes, incorporades ja al mercat laboral o professional, amb responsabilitats familiars i socials, i que no podia adaptar-se als requeriments del model presencial universitari.

Foren, per tant, unes iniciatives de servei públic, orientades a una demanda social específica i forçosament limitades als seus àmbits territorials, atès que les seves metodologies incloïen activitats docents presencials, com ara tutories i exàmens, que s'havien de realitzar a les seves dependències, cosa que els impedia sobrepassar els seus àmbits territorials.

Aquest model universitari va durar relativament poc temps (si tenim en compte la història universitària, és clar). L'eclosió, a final del segle passat, de les tecnologies de la informació i la comunicació va tenir també aquí un impacte rupturista: de la *universitat a distància* es podia passar a la *universitat sense distàncies*.

Com és natural, no tothom va reaccionar amb la mateixa rapidesa ni amb la mateixa intensitat. La Universitat de Phoenix, per exemple, l'any 1988 ja va oferir el seu primer programa on line, i deu anys després la seva digitalització era total, amb cent mil alumnes de totes les tipologies matriculats en programes de tots els nivells. Fou, en gran mesura, el model més admirat i seguit, tot i la problemàtica que acabaria arrossegant anys després.

A Catalunya, durant aquella dècada dels noranta fou creada la UOC (1994), tan allunyada del model metodològic predigital de la UNED com del mercantilista de Phoenix. La UOC fou una

iniciativa pública i vinculada a la tradició de servei públic, com ho prova el fet que inicialment establís un sistema preferencial en favor de l'alumnat adult. Però a l'igual que Phoenix, ben aviat s'obriria tota l'oferta a tot tipus d'alumnat.

El fet de ser *universitats sense distàncies*, no obstant, no les va deslliurar dels seus vincles amb les respectives demandes locals. La Universitat de Phoenix va acabar el segle xx oferint tots els seus programes en llengua anglesa a persones dels EUA, mentre que la UOC, per la seva part, s'adreçava en llengua catalana i castellana a la demanda de Catalunya i d'Espanya, respectivament. Una i altra eren internacionals en potència però no en acte.

La globalització limitada pels dominis lingüístics

Les universitats pioneres en línia van obrir els ulls a la iniciativa privada, que va intuir perfectament les oportunitats d'un mercat global. Però aquestes oportunitats quedaven limitades a les realitats dels dominis lingüístics internacionals. En l'àmbit europeu van sorgir una munió de noves *open universities* a la Gran Bretanya, decidides a competir al món amb la seva oferta en anglès, cosa que no podien igualar les universitats de països amb llengües molt menys internacionalitzades malgrat el seu reconegut prestigi acadèmic.

Aquest no era el cas d'Espanya, on l'any 2008 foren creades la UNIR i la VIU, totalment alienes a la idea de servei públic, que aconseguirien una gran capitalització privada a partir de la qual bastir potentíssimes organitzacions comercials, decidides a oferir els seus programes a la totalitat del món de parla espanyola. Actualment, a Espanya hi ha 11 universitats íntegrament en línia, que en breu augmentaran a 15. El gran domini lingüístic internacional anima la inversió de grans corporacions en el sistema universitari, però no és l'únic factor d'aquesta dinàmica capitalista.

Malgrat que Europa fa molt temps que va cedir (o compartir, si més no) el lideratge mundial de la recerca i la formació superior, el prestigi de les seves universitats i dels seus graus acadèmics continua vigent en moltes parts del món, especialment després de constituir-se l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior, que assegura la qualitat i l'homogeneïtat acadèmica continental.

Això ho saben perfectament les referides universitats supranacionals en línia, i així ho exposen en la seva comunicació publicitària. Ja sia per diferenciar-se en la competició laboral interna (Equador, Mèxic) o per preparar-se per a una possible migració cap a Europa (Argentina, Xile), un títol europeu és sempre un valor afegit, i per aquest motiu la seva demanda no sols es manté, sinó que augmenta.

Les reaccions estatals

La referència europea continua funcionant com un element d'acreditació de la qualitat dels títols (tot i que les diferències entre uns i altres poden ser abismals), però inevitablement perjudica els interessos de les universitats dels països receptors de l'oferta universitària global, les quals, com cal esperar, transmeten als responsables polítics els efectes negatius d'aquesta nova *colonització acadèmica*.

Els seus governs, com és lògic, procedeixen a actuar en defensa de les seves institucions d'ensenyament superior i generen tot tipus de regulacions proteccionistes per tal de desactivar la seva demanda interna de títols estrangers, tant els obtinguts de forma presencial

com en línia. No són mesures precisament innovadores ni singulars, en realitat només amplien les clàssiques limitacions per a l'accés a professions determinades o a llocs de treball dels sectors públics.

Aquesta dinàmica reactiva ha volgut ser contrarestada per les referides universitats espanyoles amb la creació d'universitats filials en aquells països on les reaccions normatives proteccionistes estaven reduint la demanda dels seus títols europeus.

Però aquesta estratègia, a banda d'una dubtosa viabilitat econòmica, no deixa de ser un reconeixement del límit (sinó del fracàs) de la primera globalització universitària, basada en una implícita superioritat acadèmica, no sempre demostrada.

Aquesta fórmula ha conduït a la creació d'un nou model, més empresarial que no pas acadèmic, que s'identifica com a 'grup universitari, que reuneix sota una mateixa marca o portal web l'oferta de tot un seguit d'institucions legalitzades en una pluralitat de països, cosa que contribueix, de forma molt interessada, a la confusió general, tant del públic demandant com de les autoritats dels sistemes universitaris.

Perspectives de futur: la cooperació interuniversitària

Una globalització universitària consistent a oferir formacions estrangeres en tercers països (bàsicament del propi domini lingüístic), al marge dels seus sistemes universitaris, difícilment pot mantenir-se o desenvolupar-se si l'entorn reacciona negativament.

La mateixa UE manté en mans dels seus estats membres l'ordenació de les professions regulades –que són les que necessiten títols superiors, ves per on–, malgrat l'evident impacte que això té sobre la lliure circulació dels professionals en el marc comunitari. Els feixucs procediments d'homologació dels títols universitaris tenen la seva funció a l'hora de protegir els interessos locals, fins i tot d'altres titulats de la pròpia UE. Per tant, a ningú pot sorprendre que qualsevol altre estat del món apliqui mesures bàsicament idèntiques, sobretot si veu com penetra una enorme oferta en línia estrangera que no pot controlar de cap altra manera.

La globalització universitària s'ha de plantejar en un altre sentit i amb un objectiu diferent, autènticament universitari. Cal construir xarxes de comunicació interuniversitàries per on discorri el coneixement i es connectin les persones, en una actualització de la *peregrinatio academica* medieval amb les possibilitats del segle XXI. La cooperació internacional s'ha de basar en el respecte i atorgar sempre la deguda consideració institucional a tothom. Es tracta de fer camins junts i no de treure ningú del camí.

Acadèmicament, aquesta cooperació es pot articular de diferents maneres, i des de la perspectiva internacional universitària, els ensenyaments andorrans presenten quatre circumstàncies que –ho estem comprovant cada dia– són molt favorables per a l'establiment de cooperació amb universitats d'arreu del món:

1. Pertanyen a l'Espai Europeu d'Ensenyament Superior: tenen reconeguda la correspondència acadèmica en 47 estats europeus.
2. Els títols són *estatals*: els concedeix el Govern del Principat, fet que atorga una especial credibilitat a bona part del món.
3. Tenen la denominació anglosaxona (*bàtxelor* i *màster*), que és la dominant al món, fet que no succeeix a Espanya, França o Itàlia, on cal explicar sempre les concordances, cosa no sempre pacífica.

4. Tenen el conjunt de l'ensenyament universitari estructurat en 3+2 cursos, igual que la immensa majoria d'estats del món (cosa que no passa en el cas d'Espanya, per exemple, entre d'altres).

A la inversa, però, la internacionalització universitària andorrana ha de superar tres dificultats, una de general i dues d'específiques:

1. Andorra és un país conegut pel seu comerç, finances, turisme o esports, però no per la seva formació superior. La manca de tradició obliga a fer grans esforços suplementaris d'explicació arreu del món, un esforç que universitats d'altres estats s'estalvien.

2. Andorra continua considerada un paradís fiscal per a alguns països (Equador, per exemple), cosa que, a més d'una pèssima imatge, genera conflictes operatius, tant a l'alumnat com al professorat.

3. Andorra presenta un sistema d'accés als estudis superiors –el certificat ministerial–, que sens dubte és molt coherent amb la lògica del servei públic, però que comporta uns requeriments documentals i una durada procedimental que altres països no tenen i, per tant, dificulta l'aplicació de convenis interuniversitaris.

Aquestes dificultats no es poden passar per alt, certament, però es poden entomar i fer-les diluir amb mesures oportunes. Bastir el prestigi d'Andorra com a plaça universitària és un repte que en primer terme han d'assumir les seves universitats, comptant lògicament amb l'acció coadjuvant del Govern, però no pas descarregant sobre ell aquesta tasca. L'establiment de llaços conuenials amb universitats d'altres països del món –que ara per ara és l'objectiu estratègic institucional de la Universitat Europea IMF–, és *conditio sine qua non* per construir la confiança necessària sobre la qual basar el respecte de l'acadèmia internacional.

Internacionalitzar Andorra significa, en l'àmbit universitari, desplegar una contínua labor de captació d'activitats interuniversitàries (congressos, conferències, simpòsiums, etc.), de foment dels intercanvis de professorat i d'investigadors, de cooperació en projectes de recerca, etc.

I tot això fer-ho sempre vetllant tothora per l'activitat docent, que s'ha de dur a terme sota els estrictes paràmetres de qualitat i respectant les normes universitàries, conscients que qualsevol escàndol públic, per petit que pugui semblar, pot resultar devastador per al prestigi del sistema universitari i per al país.

Marc B. Escolà,
doctor en Dret Públic i Protonotari Acadèmic (Secretari general) de la Universitat Europea